



© Ferry Latief/ILO/Flickr.com

WYPRODUKOWANO W INDONEZJI

Warunki pracy w indonezyjskim sektorze skórzanym i obuwniczym

„Chcę mieć ubezpieczenie społeczne i dostać podwyżkę, ale nie wiem, jak negocjować z kierownikiem fabryki”.

„My [pracownicy chałupniczy] nie mamy żadnych umów zatrudnienia ani ubezpieczenia społecznego”.

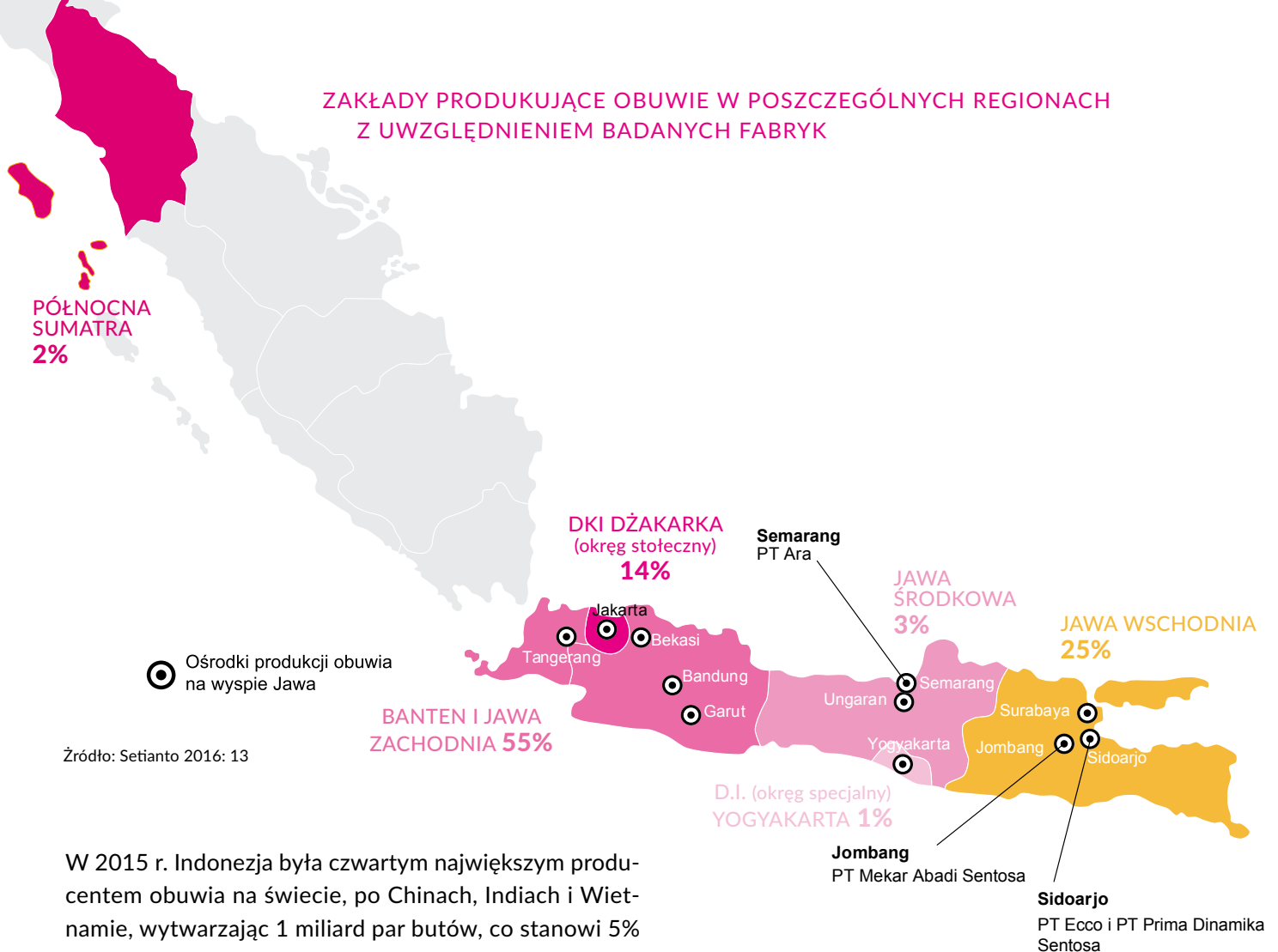
To wypowiedzi pracowników i pracownic produkujących skórzane obuwie dla europejskich marek. Pochodzą z badań przeprowadzonych w 2016 r. Pracownicy i pracownice mówią o głodowych płacach, niepłaceniu składek na ubezpieczenie społeczne, braku związków zawodowych oraz surowych restrykcjach i karach, które ich spotykają, kiedy chcą skorzystać ze swojego prawa do zrzeszania się. Szczególnie poważna jest sytuacja ankietowanych pracujących chałupniczo. Nie mają umów zatrudnienia, nie są objęci ubezpieczeniem społecznym i otrzymują za ledwie ułamek miejscowej płacy minimalnej.

Indonezyjski sektor obuwniczy

Buty odgrywają istotną rolę w indonezyjskiej gospodarce. Zwłaszcza dostępność taniej siły roboczej sprawia, że Indonezja jest atrakcyjnym krajem do produkcji obuwia, co w ostatnich latach zaowocowało boomem w tym sektorze. Wiele firm od kilkudziesięciu lat zleca produkcję butów w Indonezji. Bata, wtedy czeska (dziś szwajcarska) firma obuwnicza, rozpoczęła tu działalność już w 1940 r. Międzynarodowe marki sportowe zaczęły produkować tu buty sportowe na dużą skalę w latach 80. XX wieku – np. Nike w 1988 r.



ZAKŁADY PRODUKUJĄCE OBUWIE W POSZCZEGÓLNYCH REGIONACH Z UWZGLĘDNIENIEM BADANYCH FABRYK



W 2015 r. Indonezja była czwartym największym producentem obuwia na świecie, po Chinach, Indiach i Wietnamie, wytwarzając 1 miliard par butów, co stanowi 5% ogólnoświatowej produkcji. W indonezyjskim przemyśle obuwniczym i skórzanym pracuje ponad pół miliona ludzi. Zdecydowanie najważniejszą kategorią wyrobów sektora obuwniczego jest obuwie skórzane, stanowiące 49% produkcji. Największymi importerami indonezyjskiego obuwia są USA, Belgia, Niemcy, Wielka Brytania i Japonia.

W 2009 r. w Indonezji działało 391 firm obuwniczych. Większość z nich mieściła się na wyspie Jawa: w okręgu Yogyakarta, w Jawie Zachodniej (Bekasi, Tangerang, Garut i Bandung), Jawie Wschodniej (Surabaya, Sidoarjo i Jombang) oraz Jawie Środkowej. W 2015 r. fabryki obuwia działały także na północy Sumatry. Produkcja butów koncentruje się głównie na Jawie, ponieważ pozostałe wyspy nie mają niezbędnej infrastruktury. Poza tym rząd szczególnie promuje przemysł obuwniczy w prowincjach Jawy Zachodniej i Wschodniej.

Łamanie praw pracowniczych

Badania terenowe przeprowadzono w czterech fabrykach w trzech regionach: Semarangu, Jombangu i Sidoarjo. Ankieterzy posługiwali się kwestionariuszami opracowanymi według cieszących się międzynarodowym uznaniem stan-

dardów MOP (Międzynarodowej Organizacji Pracy), aby zebrać podstawowe informacje o ogólnych warunkach pracy w fabrykach produkujących na zlecenie takich firm jak Ara, Ecco czy Deichmann.

Dodatkowo autorzy przeprowadzili wywiady z 37 pracownikami i pracownicami chałupniczymi, wytwarzającymi buty dla PT Ara Shoes Indonesia od lutego 2015 do stycznia 2016 r. Fabryka ta jest spółką zależną całkowicie kontrolowaną przez niemiecką firmę-matkę Ara.

Nadgodziny

Z badań wynika, że PT Prima Dinamika Sentosa, podwykonawca produkujący m.in. dla duńskiej marki Ecco, oczekuje codziennych nadgodzin. Kierownictwo wymaga od pracowników i pracownic od trzech do czterech godzin nadliczbowych dziennie. Na ogół pracownicy nie zdają sobie sprawy, że jest to forma pracy przymusowej. Tylko cztery osoby z 30 (13,3%) stwierdziły, że są zmuszane do pracy w nadgodzinach, a pozostałe 26 oświadczyło, że praca w nadgodzinach to ich własna decyzja. Wynagrodzenie za nadgodziny pomagało im podreperować

dochody. Osoba, która raz odmówi pracy w godzinach nadliczbowych, ryzykuje, że nigdy więcej jej się na taką pracę nie pozwoli.

W przeciwieństwie do pracowników i pracownic fabryk, osoby pracujące chałupniczo nie mają ustalonego harmonogramu pracy, bo pracują w domu i płaci im się od sztuki. Są to głównie kobiety. Chociaż cenią sobie możliwość opiekowania się dziećmi w czasie, kiedy pracują, ryzyko mimowolnych nadgodzin wzrasta. Przy wynagrodzeniu od sztuki pracownicy i pracownice często pracują więcej niż osiem godzin dziennie. Proszą krewnych o pomoc w pracy, kiedy, w zależności od liczby zamówień, muszą uszyć więcej butów. Jeśli proszą o pomoc sąsiadów, muszą im zapłacić. Jedna trzecia kobiet pracujących chałupniczo, z którymi rozmawialiśmy, twierdziła, że ich dzieci muszą pomagać im w szyciu butów.

Umowy

Indonezyjskie prawo pracy zezwala na zatrudnienie tymczasowe pod warunkiem, że nie jest to praca zaliczana do głównej działalności fabryki. Pracownicy i pracownice PT Ecco Indonesia, spółki zależnej całościowo należącej do duńskiej firmy-matki Ecco, są zatrudnieni na stałe. W PT Ara Shoes Indonesia maksymalna długość umowy wynosi 25 lat. Jednak kiedy tylko ktoś kończy 50 lat, musi odejść na emeryturę, bez względu na staż pracy w fabryce. PT Prima Dinamika Sentosa oferuje kontrakty tylko na jeden rok. Po upływie tego okresu pracownicy i pracownice muszą ponownie wnioskować o przyjęcie na swoje stanowiska. PT Mekar Abadi Sentosa, fabryka produkująca m.in. dla niemieckiej firmy Deichmann, zapewnia jedynie trzymiesięczne umowy. W trakcie przeprowadzania badań nastąpiła tu zmiana i wprowadzono umowy sześciomiesięczne.

Zatrudnianie na podstawie umów tymczasowych to łamanie prawa pracy. Pracodawcy mogą to robić, tylko jeśli usługi zatrudnianej osoby są potrzebne jedynie w krótkim okresie lub praca nie jest główną działalnością firmy. Brak stałych umów prowadzi do braku ubezpieczeń dla pracowników i pracownic, oraz osłabia działalność związkową.

Spośród 117 ankietowanych pracowników i pracownic fabryk, 65 (55,6%) ma stałą pracę, a 52 (44,4%) jest zatrudnionych tymczasowo. Wszystkie osoby ze stałymi umowami pracują w PT Ara Shoes Indonesia i PT Ecco Indonesia, a te zatrudnione tymczasowo – w PT Prima Dinamika Sentosa i PT Mekar Abadi Sentosa.

Żadna z ankietowanych osób pracujących chałupniczo nie miała pisemnej umowy zatrudnienia z fabryką.

Płace

Wszyscy respondenci i respondentki, z wyjątkiem tych zatrudnianych przez PT Ecco, mówili, że ich płace z wynagrodzeniem za nadgodziny łącznie nie wystarczają na zaspokojenie podstawowych potrzeb, co prowadzi do dużego obciążenia pracą, bo muszą brać nadgodziny, żeby przeżyć. Poza tym wszystkie regionalne płace minimalne w Indonezji są dużo niższe od godnej płacy. Pensje płacone przez PT Mekar Abadi Sentosa, na przykład, mają być zbliżone do regionalnej płacy minimalnej, jednak pracownicy i pracownice muszą na nie pracować sześć dni w tygodniu. Ponadto płaca minimalna w roku 2016 stanowiła tylko 60% godnej płacy dla tego regionu według obliczeń Ministerstwa Pracy z 2012 r. To, że większość respondentów i respondentek nie zarabia tyle, by pokryć podstawowe potrzeby, mimo pracy w nadgodzinach, jest złamaniem artykułu 23 (3) Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Jeśli pensja płacona przez PT Prima Dinamika Sentosa, na przykład, jest nawet niższa od ustawowej płacy minimalnej, łamie to także prawo indonezyjskie.

Sytuacja osób pracujących chałupniczo

W badaniach 87% pracowników i pracownic chałupniczych stwierdziło, że ich jedynym źródłem dochodu jest praca dla PT Ara Shoes Indonesia. Fabryka zapewnia niewiele sprzętu, czy chodzi o apteczkę, czy o przybory do szycia. Praca polega na przyszywaniu cholewek do podszew. Fabryka wydaje igły, nici i napastrki tylko raz. Jeśli coś zostanie uszkodzone, pracownicy i pracownice muszą płacić za nowe. Według nich fabryka nie zapewnia też innych niezbędnych narzędzi.

PT Ara płaci osobom pracującym chałupniczo od sztuki. Zwykle dostają dwie torby zawierające dziesięć par butów i mają na ich uszycie dwa dni. Nawet jeśli pracownicy uda się skończyć dziesięć par w jeden dzień, nakład pracy i wynagrodzenie zależą od typu butów: czy jest to np. para sandałów, czy botków. Firma mierzyła czas szycia. Jednak wyniki różniły się od doświadczeń samych pracowników i pracownic. Według obliczeń Ary miesięczna pensja (40 godzin) dla osób pracujących chałupniczo wynosiłaby 1 354 850 IDR (92,60 EUR), czyli prawie tyle, co regionalna płaca minimalna (1 640 000 IDR = 112,10 EUR). Pracownicy i pracownice chałupniczy, z którymi rozmawialiśmy, stwierdzili jednak, że te wyliczenia są nierealistyczne.

Tabela na następnej stronie pokazuje średnią miesięczną pensję w wysokości 405 900 IDR (27,7 EUR), czyli około

PŁACE OSÓB PRACUJĄCYCH CHAŁUPNICZO (OBLICZENIA AUTORÓW BADAŃ)*

Model	Zapłata za 10 par		Czas pracy w minutach	Pensja po odjęciu kosztów transportu, IDR (EUR)
	IDR	EUR		
SANDAŁY	35 000	2,39	40	715 000 (50,8)
BOTKI	42 000	2,87	90	269 600 (19,1)
KOZAKI	42 000	2,87	115	158 817 (11,3)
MOKASYNY	19 000	1,29	40	278 700 (19,8)
ŚREDNIO	32 571	2,22	71,25	355 529 (25,2)

* Informacje dotyczące czasu pracy na parę oraz wynagrodzenia przedstawione w tabeli zebrano podczas wywiadów i na ich podstawie obliczono stawkę godzinową, dzienną i miesięczną pensję. Ponadto autorzy odjęli średnie koszty transportu w wysokości 240 000 IDR (16,40 EUR) miesięcznie na miejsce odbioru, gdzie pracownicy muszą dowieźć gotowe wyroby.

jednej czwartej lokalnej płacy minimalnej w Semarangu. To ewidentnie za mało, by pokryć koszty życia. 87% ankietowanych potwierdziło to założenie, a pozostałe 13% nie odpowiedziało na to pytanie. Jeśli jakość butów nie spełnia wymogów fabryki, pracownicy i pracownice chałupniczy mogą spodziewać się kary finansowej.

Kiedy przedstawiciele kampanii Kupuj Odpowiedzialnie Buty (Change Your Shoes) poinformowali centralę Ary w Niemczech o skargach pracowników i pracownic chałupniczych, firma w 2015 r. wprowadziła pewne zmiany na lepsze, m.in. podwyżkę płac, apteczki w miejscach odbioru, nowe sanitariaty i nowe torby na buty.

Z jednej strony te kroki można docenić, bo pokazują, że firma potrafi poczuć się do odpowiedzialności i z łatwością poprawić sytuację kobiet i mężczyzn pracujących dla jej fabryk w domu. Z drugiej jednak, główne problemy nie zostały do końca rozwiązane.

Odpowiedzialność marek za swoich dostawców

Spośród czterech zbadanych fabryk, do najcięższych naruszeń prawa pracy niewątpliwie dochodziło w PT Prima Dinamika Sentosa. Fabryka jest dostawcą PT Ecco Indonesia, gdzie warunki pracy są stosunkowo dobre. Ta duża rozbieżność wynika z tego, że PT Ecco Indonesia musi przestrzegać kodeksu postępowania ustalonego przez jej firmę-matkę w Danii, natomiast kodeks ten nie dotyczy już jej dostawców. Sytuację pogarsza to, że PT Prima Dinamika Sentosa nie dopuszcza wolności zrzeszania się i pracownicy nie mogą zbiorowo dochodzić swoich praw. Ten przykład pokazuje wyraźnie, że nie wystarczy kodeks postępowania dla marki i jej spółek zależnych. Taki kodeks powinien także obowiązywać wszystkie firmy w całym łańcuchu dostaw.

Wnioski

Mimo pewnych wstępnych osiągnięć w zakresie warunków pracy oraz istnienia obszernego ustawodawstwa, brakuje praktycznego wdrażania tych praw. Konieczna jest poprawa warunków pracy w całym indonezyjskim sektorze skórzanym i obuwniczym. Dotyczy to zwłaszcza niepewnej, nieuregulowanej prawnie sytuacji pracowników i pracownic chałupniczych, a także płac, wolności zrzeszania się i wolności zgromadzeń. Firmy są odpowiedzialne za konsekwentne przestrzeganie fundamentalnych praw człowieka i praw pracowniczych w całym łańcuchu dostaw.

Warunki pracy można w znacznej mierze poprawić przez zagwarantowanie wolności zrzeszania się, bo wtedy pracownicy i pracownice mieliby szansę zbiorowo zwrócić się do kierownictwa fabryki. A zatem do realnych zmian powinno nawoływać organizacje społeczeństwa obywatelskiego wspierane przez konsumentów i konsumentki. Powinni domagać się wprowadzania w życie i egzekwowania istniejącego prawa pracy oraz zwiększonej kontroli firm poprzez regularne inspekcje. Najważniejsze jest jednak informowanie pracowników i szkolenie ich w kierunku tworzenia związków zawodowych.

KUPUJ ODPOWIEDZIALNIE BUTY

Niniejsze badanie powstało w ramach międzynarodowej kampanii Kupuj Odpowiedzialnie Buty (ang. Change Your Shoes). Osiemnaście organizacji europejskich i azjatyckich połączyło siły, aby zwrócić uwagę na problemy w produkcji skór i obuwia. Uważamy, że pracownicy w łańcuchu dostaw obuwia mają prawo do godnej płacy i bezpiecznych warunków pracy, a konsumenci – do bezpiecznych produktów i jawnych informacji na temat produkcji kupowanych przez siebie butów.

Autorki oryginału: Anton Pieper, Prashasti Putri

Tłumaczenie: Agnieszka Sobolewska

Redakcja treści i korekta: Joanna Szabuńko

Opracowanie i skład polskiego wydania: Marta Przybył

Polska wersja publikacji wydana przez:

Fundacja Kupuj Odpowiedzialnie

ul. Sławkowska 12, 31-014 Kraków || www.ekonsument.pl

Kraków/Warszawa, marzec 2017



Publikacja powstała w ramach projektu „Kupuj Odpowiedzialnie Buty” i jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej. Za treść publikacji odpowiada kampania Kupuj Odpowiedzialnie Buty (ang. Change Your Shoes). Poglądy w niej wyrażone nie koniecznie odzwierciedlają oficjalne stanowisko Unii Europejskiej.



Publikacja jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Kupuj Odpowiedzialnie. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji oraz o posiadaczach praw.

Jeśli chcesz wesprzeć powstawanie podobnych publikacji i inne nasze działania na rzecz odpowiedzialnej produkcji i konsumpcji, wpłać darowiznę na konto Fundacji Kupuj Odpowiedzialnie:

22 1140 2004 0000 3602 7524 1829

Więcej o tym dlaczego warto nas wspierać: www.ekonsument.pl/wesprzyj